

BLOK 1
právo, ústavní právo
(01. 11. 2019)

JUDr. Michal Márton, Ph.D.

Právo

- **soubor norem (pravidel), které jsou vytvořeny v určité formě (prameny práva) a vynutitelné státní mocí, a to na rozdíl od jiných norem: např. etických**

Občan A. kouří cigaretu v prostoru restaurace = porušuje zákon, lze mu uložit pokutu a tuto následně vynutit (antikuřácký zákon)

Občan B. kouří cigaretu v bytě nekuřáků = porušuje toliko etické pravidlo.

Právo a morálka

- **bývá označováno jako minimum morálky (to, na čem se společnost shodne), obvykle morálka a principy etiky jsou ještě přísnější než právo**

Kazuistika

- nepovedené rande
- od etiky k trestní odpovědnosti

Od etiky k trestní odpovědnosti

Etika

Ženy, a to především matky či partnerky si zaslouží naši naprostou úctu. Bez nich bychom totiž často byli úplně ztraceni. Celý život se o nás starají, sdílí s námi strasti, city a hlavně nám pomáhají k seberealizaci. Proto bychom jim měli dokazovat naší úctu prostřednictvím slušného chování a jednání. Samozřejmě to neznamena, že si necháme vše líbit, když se nás něco dotkne, dejme to vědět, ale slušnou formou. Hanlivým i sprostým pojmům, pomluvám a nedej bože násilnému chování se hned vyvarujte.

Přestupek

*Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že jinému úmyslně ublíží na zdraví.
(správní trest pokuty 20.000 Kč)*

Trestný čin

Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody od 6 měsíců do 3 let.

Právo

je fenoménem společenským, společenství lidí je různorodý organismus, který potřebuje formu regulace

jedná se o **normativní systém**, ale nikoli jediný (vedle něj stojí normy etické, náboženské, které dříve byly a např. v islámském právním systému jsou dodnes vynutitelné)

Příklady

- rozvod podle církevního práva a světského práva
- titul JUDr.

Úloha práva ve společnosti

- umožňuje lidské soužití,
- zajišťuje spravedlnost ve společnosti,
- chrání důležité zájmy (státu, jednotlivce, společnosti),
- zajišťuje dělbu práce ve společnosti,
- zajišťuje alokaci omezených zdrojů,
- upravuje mechanismy řešení sporů, resp. procesní pravidla

Funkce práva ve společnosti

- regulativní
- kontrolní
- ochranná
- výchovná

System práva

představuje uspořádání právních norem do celku, který má charakter systému, a jeho rozdělení na části (právní odvětví a instituty, apod.).

V rámci systému rozlišujeme

1) právo mezinárodní (veřejné) a evropské (dříve komunitární a unijní) a vnitrostátní

2) Právo veřejné a právo soukromé

- **právo soukromé** = upravuje práva a povinnosti osob, tato si určují dohodou a subjekty právního vztahu jsou v rovném postavení
(§ 21 OZ stát se považuje za právnickou osobu)
občanské, obchodní, rodinné, pracovní

Je mou volbou komu a za kolik prodám svou věc, pronajmu byt atp.

- **právo veřejné** = přistupuje subjekt, který je ostatním nadřizen a je s to autoritativně rozhodnout o právech a povinnostech osob
správní, trestní, finanční

Nemohu si určit, kolik budu platit daně, a pokud je platit nebudu, budu sankcionován subjektem, který o tom autoritativně rozhodne.

§ 1 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo. Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.

Rozlišení práva soukromého od práva veřejného není **absolutní**.

Zájmová teorie

☐ pro vymezení je klíčový zájem

- právo veřejné soubor norem, jež slouží za účelem ochrany zájmů ve společnosti („obecné blaho“)
- právo soukromé = soubor norem, jež slouží zájmům jednotlivce

vyvlastnění domu (je ve veřejném zájmu = tzn. nucený přechod vlastnického práva na stát); musí být ve veřejném zájmu a za náhradu

prodej domu = dohoda mezi prodávajícím a kupujícím, soukromý zájem na prodeji

stavební řízení = regulováno veřejným právem, ale chrání rovněž soukromé zájmy (účastníky řízení jsou i vlastníci sousedních pozemků)

Teorie mocenská

□ pro vymezení je klíčové postavení subjektů (účastníků) právního vztahu

soukromé právo = účastníci nejsou ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti (smluvní strany v rámci závazků)

veřejné právo = jeden subjekt je nadřízen druhému (účastník řízení u přestupku, účastník stavebního řízení, žadatel o cestovní pas, správní orgán vyslovuje vinu a stanovuje správní trest, správní orgán vydává stavební povolení, správní orgán vydává doklad)

veřejnoprávní smlouvy (situace, kdy správní orgán namísto vydání autoritativního rozhodnutí vystupuje jako „smluvní partner“ a uzavře s účastníkem veřejnoprávní smlouvu - § 161 správního řádu)

Teorie zvláštního práva

□ pro vymezení je určující adresát normy

- **obecné právo** je právo soukromé, které upravuje práva a povinnosti všech právních subjektů včetně nositelů veřejné moci
- **zvláštním právem** je právo veřejné, které je přiznáno pouze nositelům veřejné moci při výkonu jejich vrchnostenských pravomocí

3) Právo hmotné a procesní

- **právo hmotné** souhrn právních norem, které upravují subjektivní práva a povinnosti fyzických a právnických osob (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 283/2008 Sb., o policii České republiky)
- **právo procesní** souhrn právních norem, které upravují procesní postupy (zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, zákon č. 500/2004 Sb., správní řád)

4) Právo objektivní a subjektivní

Objektivní = soubor (množina) právních norem vymezené zpravidla původem od téhož právotvorného subjektu (státu)

Subjektivní = oprávnění subjektu se určitým způsobem chovat, resp. faktická míra chování možnosti subjektu, která je objektivním právem chráněna

- právo chovat se určitým způsobem, které má své zákonné meze a jde tedy o míru možnosti chování.
- chovat se tak, jak zákon výslovně dovoluje, ale také tak, pokud mu v tom zákon nebrání

čl. 2 odst. 4 Ústavy (srov. též čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod)

Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

- právo požadovat určitou míru chování od jiného, aby se zdržel rušení oprávněného chování

§ 4 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat.

- právo požadovat od státu právní ochranu v případě, že by oprávněné chování bylo rušeno

Čl. 36 odst. 1 Listiny Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

§ 12 občanského zákoníku Každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, může se domáhat ochrany u orgánu vykonávajícího veřejnou moc (dále jen „orgán veřejné moci“). Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem veřejné moci soud.

subjektivní právo je pojmem párovým, jemuž odpovídá pojem subjektivní povinnost

- obecně vyjádřená zásadou neminem laedere, resp. nikomu neškodit
- typicky ve smluvních vztazích – právo prodávajícího zaplatit kupní cenu a povinnost kupujícího cenu zaplatit, právo kupujícího převzít věc a povinnost prodávajícího věc odevzdat

Subjektivní práva absolutní a relativní

Absolutní – práva, která působí erga omnes (vůči všem), resp. vůči neurčenému počtu subjektů povinností

- ❑ příkladem je právo vlastnické (část II. občanského zákoníku)
- ❑ vlastnictví je všeobecné a svrchované právní panství nad věcí, vlastník může svou věc držet (ius possidendi), užívat (ius utendi), požívat (ius fruendi), nakládat s ní (ius disponendi), právo věc zničit (ius abutendi), opustit jí (ius dereliquendi)
- ❑ těmto právům pak odpovídají povinnosti ostatního neomezeného množství subjektů nerušit vlastníka v držbě jeho věci, jejím užívání a dispozicích s ní
- ❑ graficky lze vyjádřit kružnicí, kde středový bod symbolizuje vlastníka a obvod, kde stojí subjekty, které jej nesmí rušit v jeho právech

Práva relativní

- ❑ působí v relaci k určitému subjektu povinnosti, resp. subjektům povinnosti (inter partes)
- ❑ dvoustranný, resp. vícestranný vztah vyjádřený jednotlivými právy a povinnostmi
- ❑ typickým příkladem jsou práva závazková (část V. občanského zákoníku)
- ❑ graficky lze vyjádřit oboustranně orientovanou přímkou, na jejímž konci stojí dlužník a věřitel jako obecné pojmy (prodávající – kupující, zapůjčitel – vydlužitel, nájemce – pronajímatel), kteří mají korelativní práva a povinnosti

Relativní – kupující odevzdává věc (povinnost) prodávajícímu a požaduje zaplacení kupní ceny (právo)

Korelativní - věřitel má povinnost věc odevzdat ale zároveň právo žádat, aby dlužník věc převzal

Charakteristika právních norem

- ❑ **právní norma** je normou, jejímž **předmětem je regulace společenských vztahů**
- ❑ **právní normy** jsou státem buďto přímo vydávány, anebo státem uznávány, a které **tvoří a naplňují obsah pramenů práva**. Nemohou existovat, stejně jako žádné jiné právní normy, mimo prameny práva, a proto v pramenech správního práva nalézají své vnější vyjádření.

Vnitřní struktura právních norem

právní normou nerozumíme jednotlivé právní předpisy, nýbrž jen jednotlivá v nich obsažená **obecně závazná pravidla chování**, disponující příslušnými strukturálními prvky právní normy.

Právní věda obecně vymezuje vnitřní **strukturu právní normy** do 3 prvků:

- hypotéza** (podmínky realizace normy, např. časová působnost, okruh adresátů),
- dispozice** (vlastní pravidlo chování),
- sankce** (újma za porušení právních povinností stanovených v dispozici právní normy)

U některých norem sankce nepřicházejí v úvahu vůbec, typické jsou naopak pro normy práva trestního, ale také v rámci občanského práva u odpovědnosti za škodu – povinnost uhradit škodu. Výjimečně norma nemá tuto strukturu vůbec, jde o tzv. proklamační normy, které platí v České republice dvě.

„Tomáš Garrigue Masaryk se zasloužil o stát.“ (§ 1 odst. 1 zákona č. 22/1930 Sb., o zásluhách T.G. Masaryka)
„Edvard Beneš se zasloužil o stát.“ (§ 1 zákona č. 292/2004 Sb., o zásluhách Edvarda Beneše)

Členění právních norem

- dispozitivní
- kogentní

Dispozitivní norma dává možnost subjektu upravit si svá práva a povinnosti odchylně od zákona, typická pro právo závazkové – vysoká míra smluvní volnosti, možno uzavřít i smlouvu výslovně neupravenou, tzv. **inominátní**

§ 1 odst. 2 občanského zákoníku Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

Kogentní norma subjekty se musí chovat v souladu s normou, zejména v oblastí absolutních práv a odvětvích práva veřejného

§ 978 občanského zákoníku Od ustanovení této části se lze odchýlit ujednáním s účinky vůči třetím osobám, jen připouští-li to zákon (rozuměj část III. absolutní práva)

Členění právních norem

Podle právního charakteru právních norem lze tyto normy dělit na normy:

- **zavazující**, představované normami **přikazujícími** a normami **zakazujícími**,
- **zmocňující**

právní normy, jež obsahují pravidla chování, která musejí být subjekty práva vždy respektována. Zavazující normy vystupují buď jako normy **přikazující** a obsahují výslovný příkaz určitého chování, nebo jako normy **zakazující**, které obsahují výslovný zákaz určitého chování

§ 5 odst. 1 písm. b) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích řidič je povinen věnovat se plně řízení vozidla nebo jízdě na zviřeti a sledovat situaci v provozu na pozemních komunikacích

§ 5 odst. 2 písm. a) téhož zákona řidič nesmí požit alkoholický nápoj ani jinou látku obsahující alkohol (dále jen „alkoholický nápoj“) nebo užít jinou návykovou látku během jízdy,

Zmocňující normy zakládají pro realizaci vždy určitého vztahu jistou možnost chování určitého subjektu. Jedná se o normy, upravující oprávnění subjektů, jejichž realizace je závislá na projevu vůle toho kterého subjektu.

§ 85 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce Pružné rozvržení pracovní doby zahrnuje časové úseky základní a volitelné pracovní doby, jejichž začátek a konec určuje zaměstnavatel.

Členění právních norem

Mimo dosud uvedená členění lze právní normy členit **podle** jejich **právního obsahu** takto:

- ❑ **organizačněprávní normy** upravují vznik, změnu, zrušení a vzájemné vztahy mezi orgány veřejné moci
- ❑ **kompetenční normy** upravují působnost orgánů státu co do okruhu věcí, které mají za úkol řešit,
- ❑ **hmotněprávní normy** upravují vlastní práva a povinnosti adresátů společně s bezprostředními předpoklady a podmínkami jejich realizace,
- ❑ **procesněprávní normy** upravují postupy, jejichž prostřednictvím se uvádí v život obsah norem hmotněprávních. Procesněprávní normy samy o sobě význam nemají, jejich smysl se naplňuje jen ve spojitosti s normami hmotněprávními.

Platnost a účinnost právní normy

Platnost právní normy souvisí s jejich publikací a nastává dnem jejich **publikace** provedené v předepsané (požadované) formě. (**sbírka zákonů, věstník kraje, vyvěšením na úřední desce**).

Publikací se právní norma stává součástí právního řádu. Právní norma, která je publikována je platná.

Platnost právní normy neznamená jeho **závaznost** pro veřejnost, ta nastává až nabytím **účinnosti právní normy**.

Účinnost většinou nastává dnem přímo uvedeným v konkrétní právní normě. Pokud zde takový konkrétní den uveden není, pak normativní akt nabývá účinnosti 15. dnem po vyhlášení (publikaci). V případech, kdy to vyžaduje naléhavý obecný zájem, lze výjimečně stanovit dřívější účinnost, nejdříve však shodnou se dnem vyhlášení (platnosti).

Právní normy mohou působit výhradně jen **do budoucna**. Ukončení platnosti právní normy představuje ukončení jeho účinnosti. K ukončení platnosti právní normy může dojít buď **uplynutím stanovené doby**, anebo předepsaným způsobem provedeným **zrušením nebo změnou**. Výjimku tvoří **retribuční zákonodárství**.

Působnost právních norem

je vymezena okruhem vztahů, v nichž se právní norma uplatňuje, rozlišuje se **místní, časová, osobní a věcná působnost právních norem.**

Místní působnost právních norem

→ ohraničuje působnost právní normy prostorově, čili **řeší otázku, v jakém územním prostoru právní norma působí.**

- na území celého státu**, pokud jsou obsaženy v zákonech a předpisech vydanými ústředními orgány
- v územním obvodu krajů**, pokud jsou obsaženy v předpisech vydaných orgány krajů,
- v územním či správním obvodu obcí**, pokud jsou obsaženy v předpisech vydaných orgány obcí.

Časová působnost právních norem

→ ohraničuje působnost právní normy časově. Je nutno vždy zjišťovat, kdy se právní norma stává platnou, kdy účinnou, jak dlouho platí a zda může mít zpětnou účinnost.

Platnost = norma se stala součástí právního řádu (vyhlášena předepsaným způsobem)

Účinnost = podle normy má být postupováno v právních vztazích

Legisvakance = období mezi platností a účinností = veřejnost musí být s normou seznámena

- stanoven den účinnosti. „Tento zákon nabývá účinnosti dne 01. 01. 2018“
- stanovena lhůta 15 dnů: „ Tento zákon nabývá účinnosti 15 den ode dne vyhlášení.“
- účinnost současně s platností v mimořádných situacích

Časová působnost právních norem

Ve většině případů právní normy pozbývají svou časovou působnost až tehdy, když jsou zrušeny **pozdějšími normami** vyšší nebo stejné právní síly – tj. v souladu s obecným právním principem **lex posterior derogat legi priori**.

Vyjádřeno ve zrušovacích ustanoveních právního předpisu.

§ 183 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád. Zrušuje se zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád).

Právní normy **zásadně** působí do budoucna, **zpětná účinnost právních norem se obecně nepřipouští**.

retribuční zákonodárství

zákonem dovolená retroaktivita (právo trestní a přestupkové)

čl. 40 odst. 6 Listiny Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

§ 2 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník Trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.

§ 2 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich Odpovědnost za přestupek se posuzuje podle zákona účinného v době spáchání přestupku; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, je-li to pro pachatele přestupku (dále jen "pachatel") příznivější.

Osobní působnost právních norem

→ ohraničuje působnost právní normy okruhem osob, na něž se dané normy vztahují.

- všechny osoby**, které pobývají nebo vyvíjejí činnost na území našeho státu („kdo“)
- všechny české osoby a dále cizí osoby** (§ 12 a 13 zákona č. 128/2000 Sb., o krajích)
- všechny české osoby** (§ 2 odst. 3 zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech)
- české osoby**, které pobývají nebo vyvíjejí činnost na území jiných států (§ 6 trestního zákoníku – zásada personality)
- jen některé české osoby** na území našeho státu (např. živnostníci, studenti vysokých škol, vojáci z povolání, rodiče atd.).

Většina právních norem má nejšířejí pojatou osobní působnost, její užší pojetí přichází v úvahu zpravidla v návaznosti na věcný okruh problémů normou upravený

Věcná působnost právních norem

- ohraničuje působnost právní normy vymezenou předmětem právní úpravy („co“)
- od právních odvětví až po vnitřní strukturu právní normy

Prameny práva obecně

- ❑ formy, ve kterých je obsaženo objektivní právo,
- ❑ forma, v níž jsou obsaženy právní normy

Pramenem práva obvykle rozumíme objektivizaci (zachycení, zapsání, vydání) pravidel chování do právních pravidel vyjádřených v určité právní formě = **pramen práva ve formálním smyslu.**

Pramen práva v **materiálním smyslu**: historické události, děje, skutečnosti, resp. jevy, které odůvodňují, že pramen práva je takový jaký je.

České a obecně kontinentální právo je právem **psaným.**

Druhy pramenů práva

- ❑ **normativní právní akty** = všeobecně závazné právní předpisy, které jsou výsledkem normotvorné činnosti subjektu tvorby práva
- ❑ **normativní smlouvy** = mezinárodní smlouvy, které zavazují subjekty vnitrostátního práva
- ❑ **precedenty** = soudní rozhodnutí „judge made law“
- ❑ **právní obyčeje** = zvyklosti, podmínka je dlouhodobé chování se členů společnosti v souladu s těmito zvyklostmi, určitost práv a povinností, všeobecné přesvědčení o jejich závaznosti
- ❑ **jiné prameny práva** = ostatní, např. právní nauka, dobrozdání právníků

Prameny práva

Prameny českého práva, z hlediska jejich vnější formy, jsou především:

obecně závazné normativní akty – obsahují pravidla obecně závazná pro každého, kdo se dostane do situace předvídané těmito akty,

normativní smlouvy

Mezinárodní smlouvy **podle čl. 10 Ústavy**

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (publikována pod č. 209/1992 Sb.).

Čl. 10a Ústavy ČR: *Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci. K ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v odstavci 1 je třeba souhlasu Parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.*

Mezi prameny českého práva fakticky nepatří:

právní precedenty

právní obyčeje

právní nauka

Členění pramenů práva podle druhu orgánu, který jej vydává

Pravomoc k vydávání pramenů práva v ČR přísluší jednak vrcholnému zákonodárnému orgánu, dále ústředním orgánům státní správy a také příslušným samosprávným orgánům.

Prameny vydávané vrcholným zákonodárným sborem:

- Ústava
- ústavní zákony,
- zákony,
- zákonná opatření Senátu

Prameny vydávané ústředními orgány státní správy:

- nařízení vlády (vydávají se k provádění zákonů a v jejich mezích, mají povahu prováděcího předpisu),
- obecně závazné právní předpisy ministerstev a jiných správních úřadů (vydávají se na základě a v mezích zákonů, mají povahu prováděcího předpisu).

Členění pramenů práva práva podle druhu orgánu, který je vydává

Prameny vydávané místními (územními) orgány:

- obecně závazné vyhlášky kraje v mezích samostatné působnosti (vydávají se na základě zmocnění; povinnosti lze jimi ukládat, jen stanoví-li tak zákon),
- nařízení kraje ve věcech přeneseného výkonu státní správy (vydávají se na základě a v mezích zákona, při výslovném zákonném zmocnění),
- obecně závazné vyhlášky obce v mezích samostatné působnosti (vydávají se na základě ústavního zmocnění; povinnosti lze jimi ukládat, jen stanoví-li tak zákon),
- nařízení obce ve věcech přeneseného výkonu státní správy (vydávají se na základě zmocnění v zákoně a v jeho mezích).

Členění pramenů správního práva podle stupně jejich právní síly

- Ústava + ústavní zákony (mezinárodní smlouvy)
- zákony + zákonná opatření (mezinárodní smlouvy)
- obecně závazné vyhlášky obcí a krajů
- (též prameny primární)
- nařízení vlády
- obecně závazné právní předpisy ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy
- nařízení krajů a obcí
- (též prameny sekundární)

Stát a jeho ústavní základy

G. Jellinek – tříprvková podstata státu

- státní území
- obyvatelstvo
- státní moc jakožto organizace obyvatelstva na určitém území

Státní území – část zemského povrchu včetně prostoru nad ním (vzdušný prostor) a pod ním (podpovrchové vodstvo, nerosty), na němž stát uplatňuje svou suverenitu

Stát a jeho ústavní základy

obyvatelstvo

1) občané

osoby, které mají formalizovaný vztah ke státu v podobě právního vztahu, který vypoovídá o členství jednotlivce ve státu

tento poměr zakládá tzv. personální výsost v podobě kvalifikovaného vztahu mezi občanem a státem, ať se nachází kdekoli, občanská práva neztrácím, opustím-li území České republiky, pokud na základě vlastního rozhodnutí dobrovolně nepozbydu státní občanství

Čl. 12 odst. 2 Ústavy

nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství

Př.

- účast ve volbách do českých státních orgánů v zahraničí
- postižitelnost podle norem českého trestního práva (ve státě, kde je pohlavní styk aprobován již od 14 let se tohoto jednání dopustí občan České republiky, avšak zde je přípustný od 15 let)

Stát a jeho ústavní základy

2) cizinci- osoby, které nemají výsostná občanská práva , ale jejich vztah ke státu je rovněž formalizován, např. cestou pracovních povolení, povolení ke vstupu, udělení azylu, tranzitu

3) občané Evropské unie – specifické postavení v rámci nadnárodních smluv a od nich odvozených právních norem Evropské unie vycházejících z principu volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu

kategorizace obyvatelstva je známa již z dob římského práva (římský občan – cizinec/obyvatel provincie – otrok)

Státní moc

legalita – stát je vázán právem a sám sebe v tomto ohledu reguluje
legitimita - často též „politická“ – princip vlády většiny, princip dočasnosti vlády, princip ochrany menšin

Stát a jeho ústavní základy

Suverenita státu – výsostná povaha státní moci ve vztahu k danému území

- **nezávislost** na jiné státní moci
- **výlučnost** představující existenci jediné státní moci
- **neomezenost** z hlediska uplatňování státní moci

suverenita je naplněna tím, že moc není závislá na jakékoli moci vnější či vnitřní

- absence nezávislosti = okupovaná území, závislá území (departement, kolonie, protektorát, mandátní území OSN aj.)
- absence výlučnosti = stát nekontroluje plně své území (Somálsko, Krym)
- absence neomezenosti = situace v rozpadajícím se státě

Ústavní základy státu

Ústavu lze nejjednodušeji charakterizovat jako základní (ustavující zákon státu)

jde na vnitrostátní úrovni o právní předpis nejvyšší právní síly, většina států má ústavu psanou, což v historii podmiňovaly následující faktory

- myšlenka společenské smlouvy
- slavnostní vyhlášení jako návaznost na středověká privilegia a výsady
- teorie dělby moci
- nadřazenost psaného dokumentu nad obyčejem

Ústavní základy státu

moderní psané ústavy tak, jak je známe dnes prošly třemi vývojovými etapami

- 1) ústava jako dokument upravující organizaci moci ve státě (Ústava USA 1787, Francie 1791)
- 2) ústava jako dokument upravující vedle organizace moci ve státě vztah mezi občanem a státem (volební právo) = základy moderního konstitucionalismu (Ústava ČR 1921)
- 3) ústava upravujících záležitosti v bodě 1) a 2), k nimž přistupuje detailnější podoba vázání státní moci hodnotami a cíli, k nimž má sloužit – úprava lidských práv (v ČR nejdříve Listina základních práv a svobod = od 01. 01. 1993 součástí ústavního pořádku)

Ústavní základy České republiky

Česká republika je stát s **psanou ústavou**, která je z hlediska koncepce **polylegální**.

tzn., že „ústava“ jako teoretický pojem (základní zákon státu) je upravena ve více právních předpisech, které se nazývají **ústavním pořádkem**

z nich jsou nejdůležitější

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

další ústavní zákony (příkladem)

Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské federativní republiky

Ústavní zákon č. 74/1997 Sb., o změnách hranic se Slovenskou republikou

čl. 11 Ústavy: Státní hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem

Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení ČR k EU

čl. 2 odst. 2 Ústavy : ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává moc přímo

Ústavní základy České republiky

Ústavní zákon č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územně samosprávných celků

čl. 100 odst. 3 Ústavy: Vyšší územně samosprávný celek lze vytvořit jen ústavním zákonem

Charakteristika České republiky podle Ústavy

Čl. 1 odst. 1 Ústavy: Česká republika je svrchovaný, jednotný, demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka.

Čl. 2 odst. 1 Listiny: Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii ani na náboženské vyznání.

Listina reflektuje historickou zkušenost vázanosti státu na ideologii (vedoucí úloha Komunistické strany Československa zakotvená v čl. 4 Ústavy ČSSR) a vyjadřuje sekulární charakter státu.

Ústavní základy České republiky

Ústava České republiky vyjadřuje státovědou uznávané prvky moderního právního státu, které charakterizují stát jako:

- ústavní
- právní
- demokratický
- sociální

Čl. 2 odst. 1, 2 Ústavy:

Lid je zdrojem veškeré státní moci, vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.

Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.

Dělbba moci v České republice

Moderní právní stát, České republiky nevyjímaje, je založen na dělbě jednotlivé moci.

- Ústava stanoví, že zdrojem veškeré moci ve státě je lid (teorie společenské smlouvy = lid se organizuje ve státě, a jeho orgánům svěřuje výkon moci)
- samovolná vláda lidu = anarchie

Základní organizace dělby moci v moderním právním státě je dělba moci na

- zákonodárnou (podoba zastupitelské demokracie nebo v kombinaci s demokracií přímou, naposledy čistě přímá vláda v Athénách v 6. stol př.n.l.)
- výkonnou
- soudní

Orgány jednotlivých mocí v České republice:

zákonodárná: Parlament České republiky (Poslanecká sněmovna, Senát)

výkonná: vláda, prezident, státní zastupitelství

soudní: Ústavní soud a soustava obecných soudů

Dělbba moci v České republice

tyto jednotlivé moci jsou definovány tak, aby jedna neměla převahu nad druhou, což bývá nazýváno jako **system brzd a protivah**, což nejobecněji lze vysvětlit na následujícím nejzákladnějším schématu:

- Lid jako suverén volí pravidelně své zástupce do zákonodárného sboru (Parlament České republiky skládající se ze dvou komor (Poslanecká sněmovna a Senát)).
- Parlament přijímá zákony včetně ústavních a tím nastavuje pravidla pro **ostatní moci (výkonnou a soudní)**, avšak je kontrolován při své činnosti Ústavním soudem jako orgánem kontroly ústavnosti (**soudní moc kontroluje zákonodárnou**).
- Poslanecká sněmovna umožňuje vládnout vládě a tato je ze své činnosti parlamentu odpovědná, avšak v případě, že Poslanecká sněmovna není schopna plnit svou funkci, je oprávněn prezident jako orgán moci výkonné tuto rozpustit a zákonodárnou moc v tomto případě vykonává Senát (**moc výkonná odstraňuje nežádoucí stav moci zákonodárné**).

Moc zákonodárná

dvoukomorový parlament složený z Poslanecké sněmovny a Senátu

- 200 poslanců volených na dobu 4 let v poměrném volebním systému
- 81 senátorů volených na dobu 6 let, vždy po dvou letech 1/3 Senátu
- poslanci a senátoři k realizaci své činnosti disponují **imunitou** (čl. 27 odst. 2 Ústavy) a **částečnou procesní exempcí** (čl. 27 odst. 4 a 5 Ústavy)
- Obě komory jsou usnášeníschopné za přítomnosti alespoň za přítomnosti 1/3 svých členů (67 PS, 27 Senát), k přijetí usnesení **nadpoloviční většina přítomných** (34 PS, 14 Senát)

Moc zákonodárná

kvalifikovaná usnesení

☐ **nadpoloviční většina všech poslanců a všech Senátorů (PS 101, Senát 41)**

čl. 39 odst. 2 Ústavy (vyhlášení válečného stavu a další vojenské otázky)

☐ **třipětinová většina všech poslanců a třipětinová většina přítomných senátorů (PS 120, Senát 14) značná disproporce mezi komorami**

čl. 39 odst. 3 Ústavy (ústavní zákon, ratifikace mezinárodních smluv dle čl. 10a Ústavy)

čl. 65 odst. 3 Ústavy (ústavní žaloba na prezidenta republiky)

☐ **schválení Poslaneckou sněmovnou i Senátem = PS nemůže přehlasovat Senát**

čl. 40 Ústavy (volební zákon, zásady styku obou komor), postačí však většina přítomných jako u běžného usnesení

☐ **většina všech poslanců (101)**

čl. 47 Ústavy (poslanecká sněmovna hlasuje o zamítnutém návrhu Senátu nebo o vráceném návrhu s pozměňovacími návrhy) „**přehlasování Senátu**“

čl. 72 odst. 2 Ústavy vyslovení nedůvěry vládě

čl. 50 Ústavy vrácení zákona prezidentem republiky

Moc zákonodárná

Kdo má zákonodárnou iniciativu (čl. 41 odst. 2 Ústavy)

- poslanec
- skupina poslanců
- Senát
- vláda
- zastupitelstvo vyššího územně samosprávného celku (rozuměj kraje)

V případě návrhu zákona o státním rozpočtu a návrhu státního závěrečného účtu pouze vláda a projednává pouze Poslanecká sněmovna.

Moc výkonná - prezident

- hlava státu volená na 5 let přímou volbou, maximálně **dvě po sobě jdoucí volební období**, ze své funkce není nikomu odpovědný

Neodpovědnost (čl. 65 Ústavy) = neodpovídá za přestupky a trestné činy spáchané během výkonu mandátu a ani jej nelze zadržet, odpovídá pouze za velezradu nebo hrubé porušení Ústavy, na základě ústavní žaloby k Ústavnímu soudu, kterou podává Senát se souhlasem Poslanecké sněmovny. Postižen může být **ztrátou úřadu na nezpůsobilosti jej znovu nabýt.**

Volba prezidenta

do roku 2008 volen oběma komorami na společné schůzi
od roku 2013 přímá volba prezidenta (čl. 56 Ústavy)

Moc výkonná – prezident

Pravomoci prezidenta – výlučné (čl. 62 Ústavy)

- jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi
- svolává zasedání Poslanecké sněmovny
- rozpouští Poslaneckou sněmovnu

a další

Pravomoci prezidenta – sdílené (čl. 63 Ústavy)

- zastupuje stát navenek
- přijímá vedoucí zastupitelských misí
- jmenuje soudce

a další

-sdílené vyžadují **spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády**

Moc výkonná - prezident

A co ty milosti...?

dle čl. 62 písm. g) Ústavy (v samostatné pravomoci) má právo
agraciace – odpouštět zmírňovat tresty uložené soudem
rehabilitace – zahlazovat odsouzení

dle čl. 63 písm. j) a k) Ústavy (ve sdílené pravomoci) má právo
abolice – nařizuje, aby se trestní stíhání nezahajovalo, a pokud bylo zahájeno,
aby se v něm nepokračovalo
amnestie – rozsáhlejší milost

Moc výkonná - vláda

- vrcholným kolegiálním orgánem výkonné moci, skládá se z předsedy, místopředsedů vlády a ministrů, je odpovědna Poslanecké sněmovně
- k provedení zákona a v jeho mezích může vláda vydávat nařízení (§ 78 Ústavy)
- ministerstva pak na základě zákona a v jeho mezích vydávat nařízení, jsou-li k tomu zákonem zmocněny (čl. 79 odst. 3 Ústavy)

Jak se vláda rodí...? (aneb od voleb v říjnu 2017 do schválení důvěry v červenci 2018 literou Ústavy)

Čl. 68 odst. 3 Ústavy

1. Krok – tah prezidenta

Předsedu vlády **jmenuje** prezident republiky a na jeho návrh **jmenuje** ostatní členy vlády (jmenování – **končí stávající vláda**, pověření vítěze voleb jednáním o sestavení vlády – úzus předcházející jmenování, který nemá právní následky)

Moc výkonná - vláda

Krok 2 – na tahu vláda

jmenovaná vláda předstoupí do 30 dnů po svém jmenování před Poslaneckou sněmovnu a požádá ji o **vyslovení důvěry**

- dostane (nadpoloviční většina přítomných poslanců) - vládne
- nedostane – na tahu je opět **prezident**, a celá procedura se **opakuje**

nedostane-li ani tato vláda důvěru, jmenuje prezident ve třetím pokusu vládu **na návrh předsedy Poslanecké sněmovny**, pokud ani tato vláda nedostane důvěru

➤ = nastupuje postup dle **čl. 35 odst. 1 písm. a) Ústavy**

prezident **může** rozpustit Poslaneckou sněmovnu, jestliže Poslanecká sněmovna nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny

Moc výkonná – vláda

vedle důvěry vládě může poslanecká sněmovna vládě, která je jí odpovědná, vyslovit **nedůvěru**, a to na návrh 50 poslanců, na rozdíl od důvěry, která může být vyslovena běžným usnesením, je nedůvěru možno vyslovit kvalifikovanou většinou všech poslanců (tedy nejméně 101)

v České republice neexistuje tzv. **institut konstruktivního vota** nedůvěry, kde vládě může být vyslovena nedůvěra pouze za předpokladu existence většiny ustanovující novou vládu

Moc výkonná – státní zastupitelství

- čl. 80 Ústavy – zastupuje veřejnou žalobu vůči státu
- de iure moc výkonná, ale de facto blízko k moci soudní
- diskutují se otázky nezávislosti státního zastupitelství

Moc soudní – Ústavní soud

(čl. 83-89 Ústavy)

vrcholný orgán ochrany ústavnosti skládající se z 15 soudců jmenovaných prezidentem na dobu 10 let, které jmenuje prezident republiky se souhlasem Senátu

často označován jako „negativní zákonodárce“

oprávnění rušit zákony a podzákonné předpisy

rozhodovat o ústavních stížnostech, je-li porušeno ústavní právo

řeší další otázky fungování státní moci (např. ústavní žaloba proti prezidentu, ve věcech voleb, mandátu poslanců aj.)

Moc soudní – obecné soudy

(čl. 90 – 96)

poskytují ochranu právům (každý má právo domoci se svého práva u nezávislého soudu)

soustava soudů: okresní, krajské, vrchní, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud

Základní práva a svobody

- jejich garance je nedílnou entitou moderního právního státu
- úprava základních práv a svobod občanů vymezuje autonomní prostory jednotlivce před zásahy státní moci (***liberální stát***)
- možnost jednotlivce podílet se na správě věcí veřejných (***demokratický stát***)
- úkoly státu poskytovat jednotlivci nějaká plnění (***sociální stát***)

Je tomu tak i v České republice?

Základní práva a svobody

a) postulát liberálního státu

-čl. 2 odst. 2, 3 usnesení ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)

„Státní moc lze uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem a to způsobem, který zákon stanoví.“

„Každý může činit to, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit to, co zákon neukládá“

Čl. 4 odst. 1 – 3 Listiny

„Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.“

Základní práva a svobody

„Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou upraveny pouze zákonem“

„Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky“.

b) postulát demokratického právního státu

čl. 21 Listiny

Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.

Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.

Základní práva a svobody

Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním.

Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

c) postulát sociálního státu

čl. 26 Listiny

*Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, **stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje.***

Základní práva a svobody

Čl. 30 Listiny

Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.

Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.

Čl. 31 Listiny

Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Čl. 33 odst. 2 Listiny

Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možnosti společnosti též na vysokých školách.

Základní práva a svobody

Práva a svobody

Práva = spojená s formulacemi, podle kterých má někdo právo určitým způsobem jednat, vybírat si obsah a formy svého jednání nebo nejednat (**status activus/positivus**)

Čl. 16/1 Listiny

„ Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromně nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováním obřadu.“

Základní práva a svobody

Svobody = spojeny s ustanoveními, ve kterých se jednotlivcům něco zaručuje, garantuje jako nedotknutelné a hodné ochrany – garance prostorů, kde nebude státní moc zasahovat (**status negativus**)

Čl. 7 odst. 1 *„nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena“.*

Čl. 12 odst. 1 *„obydlí je nedotknutelné, není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí“.*

Základní práva a svobody

Charakteristika základních práv a svobod (typické znaky)

☐ **Ústavní zaručení** = v nejširším smyslu zakotvení v právním aktu, který má vyšší sílu než zákon (ústavní zákon, mezinárodní smlouva)

pozitivistické pojetí = každé subjektivní právo předpokládá existenci objektivního práva (Česká republika) „*co je psáno, to je dáno*“

přirozenoprávní pojetí = není vyloučeno, že osoba má ještě i jiná práva než ta, která jsou objektivně zachycena v právním předpise, plynoucí z přirozené povahy lidské osoby

Základní práva a svobody

☐ **nelze s nimi disponovat právním jednáním** – nevznikají na základě právního aktu nebo právního jednání jako v odvětvích soukromého práva

jsou trvalá v závislosti na pobytu na území, resp. pod jurisdikcí daného státu nebo na státním občanství a mají stejný rozsah pro všechny subjekty bývají označována jako:

- nezadatelná = nelze se jich vzdát
- nezczitelná = nelze je převést na jinou osobu
- nezrušitelná = nelze je zrušit (občané v tomto případě mají právo na odpor dle čl. 23 Listiny)
- nepromlčitelná = jsou trvalá

Základní práva a svobody

□ **mají povahu veřejného subjektivního práva** – vymezují vztah mezi jednotlivcem a státem, resp. veřejnou mocí, stát je zavázán ve všech třech mocích těmito právy

s tím také souvisí jejich zvláštní funkce

a) omezení státní moci – čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2 Listiny

b) nároky na pomoc ze strany státu – podle možností státu u sociálních a hospodářských práv

c) zajištění účasti jednotlivce na správě věcí veřejných – nejzákladnější volit a být volen

d) vytvoření záruk právní realizace - soubor tzv. justičních práv, která nositelům základních práv a svobod umožňují, aby je mohli ve vztahu k veřejné (státní) moci prosadit

Základní práva a svobody

Vývoj lidských práv

- 1. generace** – základní lidská práva a základní svobody (právo na život, osobní svobodu, zákaz nucené práce, domovní svoboda, svobody pohybu), částečně politická práva a právo na soudní ochranu, která mají původ již v 17.-18. století
- 2. generace** – hospodářská, kulturní a sociální práva – motorem pro jejich rozvoj bylo dělnické a křesťanské sociální hnutí zejména koncem 19. a poč. 20. století
- 3. generace** – neuzavřený okruh, často označována jako tzv. práva solidarity (právo na mír, právo na uspokojivé životní prostředí, právo na informace, národnostních menšin aj.)

Listina základních práv a svobod

Systematika

Hlava I. obecná ustanovení

Hlava II. Lidská práva a svobody

-oddíl I. základní lidská práva a svobody

-oddíl II. politická práva

Hlava III. Práva národnostních a etnických menšin

Hlava IV. Hospodářská, kulturní a sociální práva

Hlava V. Právo na soudní a jinou ochranu

Hlava VI. Společná ustanovení

- je součástí ústavního pořádku České republiky
- Listinu základních práv a svobod (dále jen „Listinu“) je nutno vnímat jako „katalog“ těchto práv, přičemž jejich ochrana, realizace, omezení a obsah jsou stanoveny zákonem

Listina základních práv a svobod

Vybraná lidská práva – výklad

Právo na život Čl. 6 Listiny	
každý má právo na život	lidský život vnímán v moderním právním státě jako nejvyšší hodnota (srov. Sparta, program euthanasie v Německu 30. let, nucené sterilizace aj.)
lidský život je hoděn ochrany již před narozením	ochrana těhotné ženy v pracovněprávních vztazích, mateřská dovolená nenarozené dítě, pokud jde o dědictví
nikdo nesmí být zbaven života	následky trestně právní (vražda, zabití a další skutkové podstaty trestných činů, jejichž následkem je smrt) a občanskoprávní (náhrady při usmrcení)
trest smrti se nepřipouští	výjimečný trest - doživotí

Listina základních práv a svobod

Vybraná lidská práva – výklad

Právo na život Čl. 6 Listiny	
porušení práv podle tohoto článku není, byl-li někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které není trestné	sebevražda zabití v nutné obraně výkon povolání vojáka
Právo na osobní svobodu Čl. 8 Listiny	
osobní svoboda je zaručena nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon	trestné činy proti svobodě (hlava II. trestního zákoníku) zbavení osobní svobody, omezování osobní svobody, zavlčení, loupež, vydírání
nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku	za nesplnění smluvního závazku podléhá osoba toliko odpovědnosti občanskoprávní, ale nesmí být zbavena na svobodě

Listina základních práv a svobod

Vybraná lidská práva – výklad

Právo na osobní svobodu	
Čl. 8 Listiny	
obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně	příkaz k zadržení, zadržení podezřelého na místě, příkaz k zatčení, evropský zatýkací rozkaz
zadržená osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu	maximální časová doba pro zadržení, když do této doby není dodána soudu, nebo ve lhůtě soud nerozhodne, musí být osoba propuštěna na svobodu
nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu	zahájeno trestní stíhání, odůvodněný závěr, že se skutek stal, je trestným činem a spáchal jej obviněný, nelze účelu vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu a osobě obviněného dosáhnout mírnějším opatřením + existence vazebního důvodu

Listina základních práv a svobod

Vybraná lidská práva – výklad

Právo na osobní svobodu

Čl. 8 Listiny

zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů.

osoba je pro své okolí nebezpečná ze zdravotních důvodů, tzv. detenční řízení

je nařízena izolace, karanténa nebo léčení podle zákona o ochraně veřejného zdraví,

ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky

jeho zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň neumožňuje, aby vyslovil souhlas

Listina základních práv a svobod

Vybraná lidská práva – výklad

Právo vlastnit majetek Čl. 11 Listiny	
každý má právo vlastnit majetek, vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu	absolutní právo omezené právem druhého vlastníka, rovnost vlastníků pokud jde o obsah a ochranu jejich vlastnického práva
dědění se zaručuje	přechod majetkových práv ze zůstavitele na dědice v co nejširším okruhu, OZ účinný od roku 2014 rozšířil počet dědických tříd, aby minimalizoval institut tzv. odúmrti
zákon může stanovit, který majetek je ve vlastnictví státu, obce, určených právnických osob	nerostné bohatství podle horního zákona, silnice I. třídy, dálnice klíčové infrastrukturní a existencionální statky proti tomu tzv. koncept extrakomerční věci (vyloučené z obchodu, např. povrchové a podzemní vody podle vodního zákon, minerální vody podle lázeňského zákona)

Listina základních práv a svobod

Vybraná lidská práva – výklad

Právo vlastnit majetek Čl. 11 Listiny	
vlastnictví zavazuje, nesmí být užíváno na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem nebo chráněnými obecnými zájmy	vlastník při výkonu vlastnictví nesmí způsobit újmu na vlastnických či jiných právech ostatních vlastníků a dalších osob
výkon vlastnictví nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem	typicky sousedská práva
vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné jen ve veřejném zájmu, na základě zákona a za náhradu	vyvlastnění = přechod vlastnického práva z vlastníka do vlastnictví státu. nucené omezení = strpět na svém pozemku elektrické přípojky, vedení, potrubí aj.
daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona	daňový systém je nezbytným prostředkem k materiální existenci státu, ale i jakýmsi testem legitimacy instituce státu. Soustava daní musí být z hlediska její koncepce i konkrétní aplikace transparentní, předvídatelná a přiměřená.

Listina základních práv a svobod

Ostatní lidská práva a svobody – přehled (hlava II., III., V. Listiny)

nedotknutelnost osoby a jejího soukromí	čl. 7
zákaz nucených prací	čl. 9
ochrana lidské důstojnosti, cti, dobré pověsti a jména	čl. 10
nedotknutelnost obydlí	čl. 12
ochrana listovního tajemství a písemností a záznamů osobní povahy	čl. 13
svoboda pohybu a pobytu	čl. 14
svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání	čl. 15 a 16
politická práva svoboda projevu a právo na informace právo petiční právo shromažďovací právo sdružovací právo podílet se na zprávě věcí veřejných právo postavit se na odpor	čl. 17-23 čl. 17 čl. 18 čl. 19 čl. 20 čl. 21 čl. 23
práva národnostních menšin (hlava III. Listiny)	čl. 24-25
právo na soudní a jinou ochranu (hlava V. Listiny)	čl. 36-40

Listina základních práv a svobod

Hospodářská, kulturní a sociální práva (hlava IV. Listiny)

aneb zakládá Listina nárok na bezplatné zdravotnictví a školství..?

čl. 31 Listiny

Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Pl. 1 ÚS/2008 ze dne 28. 05. 2008

Z odůvodnění v bodě 116 nálezu: „patrně by ústavně obstála ekonomicky rovnocenná zákonná úprava plošně zvyšující pojistné o únosnou roční sumu a bonifikující pak ty, kteří zdravotní péči využívali v daném roce méně. Bod 114 připouští, že "případné individuální zásahy jsou však pochopitelně i nadále reparaovatelné standardními postupy včetně ústavní stížnosti". Lze ho číst jednak jako připuštění možnosti domáhat se ústavní stížností ústavně konformního výkladu zákona, jednak jako odkaz na možnost, že v konkrétní tíživé sociální situaci znamená požadavek regulačního poplatku porušení například základních práv podle čl. 6, 7 či 10 Listiny nebo nedovolenou (nepřímou) diskriminaci podle čl. 1 a 3 Listiny (takto by neošetření nemajetného vězně kvůli nezaplacení regulačního poplatku, na kterýžto problém, zatím latentní, poukazuje výroční zpráva Českého helsinského výboru, mohlo být porušením čl. 7 odst. 2 Listiny).“

Listina základních práv a svobod

Hospodářská, kulturní a sociální práva (hlava IV. Listiny)

aneb zakládá Listina nárok na bezplatné zdravotnictví a školství..?

čl. 33 odst. 2 Listiny

Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.

Pl. ÚS 35/93 ze dne 15. 02. 1994

Právo na bezplatné základní a středoškolské vzdělání, které občanům přiznává čl. 33 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, má nepodmíněnou povahu. I když podle čl. 41 odst. 1 Listiny je možno se tohoto práva domáhat pouze v mezích prováděcích zákonů, lze sotva mít za to, že s šetřením mezi základních práv a svobod by ještě byla slučitelná zákonnou výjimkou zpochybněná nepodmíněnost práva na bezplatné základní a středoškolské vzdělání.

Pl. ÚS 27/95 ze dne 19. 12. 1995

Pokud jde o vyšší, než středoškolské vzdělání, je jeho poskytování spojováno s určitým procesem, jehož charakteristickým rysem je postupnost jednotlivých opatření. Zavedení bezplatného vzdělání na vyšších odborných školách představuje tedy za současné právní úpravy a v existujících společenských poměrech pouze cíl, k němuž jednotlivé smluvní strany směřují v souladu se svými možnostmi. Ani ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jež jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem (článek 10 Ústavy), nemají při úpravě vyššího, než středoškolského, vzdělání nepodmíněný podtext a pouze naznačují předpokládanou tendenci vývoje.

Listina základních práv a svobod

Hospodářská, kulturní a sociální práva (hlava IV. Listiny)

aneb zakládá Listina nárok na bezplatné zdravotnictví a školství..?

čl. 41 odst. 1 Listiny - Práv uvedených v čl. 26, čl. 27 odst. 4, čl. 28 až 31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí.